

MISKOLCI EGYETEM
GAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR

KOLESZÁR ÁGNES

**A 'VÁLLALKOZÓ EGYETEM' BELSŐ IRÁNYÍTÁSÁNAK
ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI KÉRDÉSEI,
KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
AZ EMBERI ERŐFORRÁS GAZDÁLKODÁS TERÜLETÉRE**

Ph.D. Értekezés

A Doktori Iskola neve:	Vállalkozáselmélet- és gyakorlat doktori iskola
A Doktori Iskola vezetője:	Dr. Nagy Aladár <i>egyetemi tanár</i> <i>a közgazdaságtudományok doktora</i>
Tudományos vezető:	Dr. Fekete Iván <i>egyetemi docens</i> <i>a közgazdaságtudományok kandidátusa</i> <i>/2007 – 2008/</i> Veresné Dr. Somosi Mariann <i>egyetemi docens</i> <i>a közgazdaságtudományok kandidátusa</i> <i>/2004 – 2007/</i>

Miskolc

2008

A TUDOMÁNYOS VEZETŐ AJÁNLÁSA

Koleszár Ágnes „A vállalkozó egyetem belső irányításának elméleti és gyakorlati kérdései, különös tekintettel az emberi erőforrás gazdálkodás területére”
című PhD értekezéséhez

A jelölt a doktori disszertációjában igen régóta aktuális és újdonságértékű témakört dolgoz fel, amikor kísérletet tesz az egyetemi szervezeti-működtetési és irányítási rendszer hatékonyságát befolyásoló tényezők elemző-értékelő feldolgozására. Az elemzési eredmények alapján jut arra a következtetésre, hogy a finanszírozási forráshiánnyal működő egyetemekenél a 'vállalkozó' (üzleti alapon is működő) szervezeti rendszer és működési kultúra (értékrend) alkalmazási lehetőségét is megvizsgálja.

A vállalkozások működésének gazdaságelméleti és alkalmazás-módszertani tapasztalataival foglalkozó szakirodalmi anyagok feldolgozása és saját kutatási eredményei alapján három kutatási súlypontra hívja fel a figyelmet:

- ✧ a stratégia, szervezeti struktúra, a működési kultúra és humán erőforrások folyamatos összehangolásának fontosságára,
- ✧ az oktatási-képzési folyamatok és a képzési módszerek alkalmazásánál a tudati tényezők fejlesztésének szerepére (motiváció, értékrend és kultúra, magatartásforma és beállítódás, együttműködési készség, stb.),
- ✧ a humán erőforrások kettős szerepének figyelembevételére: az ember egyrészt a társadalom része, másrészt az üzleti vállalkozás, a gazdaság legfontosabb termelési tényezője, tehát a potenciális minőségű munkaerőt biztosító oktatási intézményeknél valószínűleg többféle szervezeti struktúra kombinatív alkalmazása biztosítja a hatékony működési és finanszírozási formát.

Összefoglalva tehát, Koleszár Ágnes értekezése és tézisszerű új kutatási eredményeket összefoglaló tanulmánya megfelel az elvárásoknak. A PhD fokozat megadásának alapjául elfogadom és a javasolom a nyilvános vita lefolytatását.

Sok sikert kívánok a jelöltnek a további kutató és alkotó munkához.

Miskolc, 2008. szeptember 12.

Dr. Fekete Iván CSc.

ÖSSZEFOGLALÁS

A jövő egyeteme számos vonatkozásban más lesz mint napjaink egyeteme. Az intézményeknek egyre inkább szembesülniük kell a demográfiai kihívásokkal, a pénzügyi megszorításokkal, az egyetemek között folyó mind erősebbé váló versennyel, valamint a társadalmi-gazdasági környezetük folyamatos változásával.

A felsőoktatás fő érdekcsoportjainak (kormányzat, akadémiai szféra, üzleti/vállalati szektor és a hallgatók) új igényei és elvárásai egyre inkább 'vállalkozó szemléletű' működésre kényszerítik az egyetemeket. Az igazi kihívás abban rejlik, hogy az egyes intézmények milyen mértékben képesek ezeknek megfelelni.

Az egyetemszerte érvényesülő vállalkozói attitűd alapvetően a gyorsan változó és bizonytalan környezethez való rugalmas alkalmazkodást, az egyetem vagyonával és erőforrásaival való üzleti módon történő gazdálkodást, nagyobb anyagi kockázatvállalást és a személyes és anyagi felelősségnek a korábbinál jóval szélesebb területen való érvényesülését jelenti.

A gyorsan változó környezetben az egyetem fennmaradása és tartósan sikeres működése nagymértékben függ emberi erőforrásainak minőségétől. A változó környezetből fakadó kihívásoknak való megfelelés alapfeltétele, hogy az intézmény emberi erőforrásokkal való gazdálkodásában is érvényesüljön a stratégiai és vállalkozó szemlélet.

Az állami szervezetekkel, a kutatások szponzoraival, a vállalati, a helyi és regionális közösségekkel kiépített partnerkapcsolatok pedig döntő szerepet játszanak annak biztosításában, hogy a 21. század felsőoktatásának erősen üzleti jellegű világában a felsőoktatási rendszer megőrizhesse kiemelkedő szerepét, és ugyanakkor a társadalom és a gazdaság számára nyújtott szolgáltatásaik révén az egyetemekre elsődleges referenciapontokként tekintsenek.

SUMMARY

The universities of the future will be different than those of today in many respects. They must learn to cope effectively with demographic changes, financial restrictions, structural and academic shifts, greater competition between universities as well as continuous changes in their social and economic environment.

The changing needs of various interest groups (such as political, academic and business groups and the students) transform academic institutions and press them to act in a more entrepreneurial way. Therefore, the challenge for them is the extent to which they act upon.

A university-wide entrepreneurial attitude means basically a flexible adaptation to the quickly changing and uncertain environment, managing the assets and resources of the university in an entrepreneurial manner, a greater financial risk taking and an extension of personal and financial responsibility over a wider area than before.

In a rapidly changing environment the survival and long-term sustainability of universities mostly depend on the quality of their human resources. Therefore, a more strategic and entrepreneurial approach to the management of those resources is a potentially effective response by higher education institutions to the changing circumstances.

Partnerships with state organisations, research sponsors, business, local and regional communities will be crucial to ensure that in the highly competitive business of higher education in the 21st century, the university system retains its pre-eminent role and the individual university also is perceived as the primary point of reference for its actual and potential contributions to the cultural, economic, environmental and social enhancement of society.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	1
1.1. A témaválasztás indoklása	1
1.2. Fő célkitűzések és kutatási kérdések	8
1.3. A kutatás módszertana	13
2. AZ ELEMZÉS FOGALMI KERETE (SZAKIRODALOM ALAPJÁN)	16
2.1. A szervezeti működés általános jellemzői az evolúciós közgazdaságtanban	25
2.2. Az egyetem mint szervezet funkciói és működési mechanizmusa	29
2.2.1. Költségvetési egyetem	37
2.2.2. A 'vállalkozó egyetemi' koncepció	39
2.2.3. Emberi erőforrás gazdálkodás a felsőoktatásban	47
3. A KUTATÁS MENETE	52
3.1. Elemzési egységek, mintavételi keret	52
3.2. A kutatás munkahipotézisei	56
4. A KUTATÁS EREDMÉNYEI	58
4.1. Fogalmak, kifejezések, értelmezések	58
4.1.1. Kutató egyetem, gazdálkodó egyetem, szolgáltató egyetem, vállalkozó egyetem	58
4.1.2. Vállalkozási tevékenység	59
4.2. A 'vállalkozó' egyetemi koncepció érvényesülése a magyar állami felsőoktatási intézményekben	60
4.2.1. Intézményfejlesztés Tervek (IFT) elemzése	60
4.2.2. Statisztikák és gazdasági beszámolók elemzése	61
4.2.3. Tervek versus tények	62
4.2.3.1. Az állami felsőoktatási intézmények viselkedése: 'kaptafa' vagy egyediség?	62
4.2.3.2. Az egyetem vállalkozási lehetőségeit meghatározó tényezők I.: 'PÉNZ',... 'paripa', 'fegyver' vagy valami más is?	69
4.2.3.3. Az egyetem vállalkozási lehetőségeit meghatározó tényezők II.: 'pénz',... 'PARIPA'..., 'fegyver' vagy valami más is?	75
4.2.3.4. Az egyetem vállalkozási lehetőségeit meghatározó tényezők III.: 'pénz', 'paripa',... 'FEGYVER'... vagy valami más is?	80
4.2.3.5. Az egyetem vállalkozási lehetőségeit meghatározó tényezők IV.: 'pénz', 'paripa', 'fegyver' vagy valami... MÁS ...is?	84
4.2.4. A jelenlegi állami felsőoktatási rendszer működési modelljének kritikai értékelése	88

4.3. Működési modellek egybevetése	90
4.3.1. Definíciók és megközelítések.....	90
4.3.2. Az egyetemi működés hagyományos és új modellje.....	93
4.3.2.1. Jelenlegi egyetemi működési mechanizmus.....	95
4.3.2.2. 'Vállalkozó egyetemi' működési mechanizmus	97
4.3.3. A 'vállalkozó egyetemi' modell korlátai: mire nem ad választ?.....	102
4.3.4. Az új szervezeti tulajdonságokat megerősítő közgazdasági mechanizmusok.....	103
4.4. Az emberi erőforrás gazdálkodás jelentősége a 'vállalkozó egyetem' működésében	110
4.5. A működési egyensúlyi megteremtése	120
4.5.1. Piaci bevételek realizálása spin-off vállalkozások segítségével.....	126
4.5.2. A spin-off vállalkozások lehetséges buktatói	127
5. A KUTATÁS TÉZISEI, ILLETVE ÚJ ÉS ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI	129
6. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNOSÍTÁSÁNAK LEHETŐSÉGEI	134
7. ZÁRÓGONDOLATOK	137
IRODALOMJEGYZÉK	138
MELLÉKLETEK	146

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. sz. táblázat:	Az evolúció alapelvei	20
2. sz. táblázat:	Profitorientált és non-profit szervezetek összehasonlítása fő jellemzőik alapján.....	33
3. sz. táblázat:	Az egyetemi típusok jellemzői	38
4. sz. táblázat:	A vállalkozó típusai, funkciói és tanulási szintjei	45
5. sz. táblázat:	A New Public Management szerinti régi és új szabályok a szervezetben	48
6. sz. táblázat:	Intézmények besorolása a Röpke-féle vállalkozó kategóriákba I.	63
7. sz. táblázat:	A mintapopulációbeli intézmények statisztikai mutatószámai.....	65
8. sz. táblázat:	A 'vállalkozó egyetemi' jellemzők statisztikai mutatószámai	67
9. sz. táblázat:	Az állami támogatás mértékének intézményenkénti megoszlása.....	70
10. sz. táblázat:	A magyar állami felsőoktatási intézmények 2006. évi vállalkozási aktivitása (összesítő táblázat)	71
11. sz. táblázat:	Vállalkozási tevékenység végzése versus állami támogatás mértéke	72
12. sz. táblázat:	Gazdasági társaságok versus állami támogatás mértéke	73
13. sz. táblázat:	Innovátor egyetemek versus állami támogatás mértéke.....	74
14. sz. táblázat:	Öt magyar állami felsőoktatási intézmény vállalkozó aktivitása (2006. évi adatok felhasználásával).....	78
15. sz. táblázat:	Intézmények vállalkozó aktivitása versus doktori iskolák működése	79
16. sz. táblázat:	Rotált komponens mátrix: a 'vállalkozó egyetemi' működés három dimenziója	86
17. sz. táblázat:	A környezeti változásoknak és az új működési feltételeknek való megfelelés követelményei szervezeti szinten.....	89
18. sz. táblázat:	Piacorientált akadémiai teljesítmények (példaszerűen).....	113
19. sz. táblázat:	Vezetői tulajdonságok és lehetőségek hagyományos és 'vállalkozó egyetemi' közegben.....	118
20. sz. táblázat:	Milyen forrásokból származik az egyetem bevételei?.....	123
21. sz. táblázat:	Milyen típusú kiadásai vannak az egyetemnek?.....	123
22. sz. táblázat:	Szervezetek megkülönböztető vonásai.....	124

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. sz. ábra:	Aktorok, elemek, hálózatok, populáció	25
2. sz. ábra:	A szervezetek alapmintája	28
3. sz. ábra:	Intézmények besorolása a Röpke-féle vállalkozó kategóriákba II.	64
4. sz. ábra:	A mintapopulációbeli intézmények relatív szórásmutatói (CV)	66
5. sz. ábra:	Shapero Vállalkozó esemény modellje.....	93
6. sz. ábra:	Új egyetemi termék eltérő piaci és társadalmi fogadtatása	101
7. sz. ábra:	A gazdasági cselekvés mint az emberi cselekvések sajátos típusa.....	111
8. sz. ábra:	Az emberek szemléletét formáló tényezők.....	115
9. sz. ábra:	A 'vállalkozó egyetemi' működés fogalmi modellje	120